

L. Wils en de Belgische Natie

Adriaan VERHULST

Met zijn jongste boek, onder de ludieke en wellicht ook commercieel bedoelde titel *Van Clovis tot Happart*, heeft Lode Wils van de KU Leuven, vooral bekend om zijn grondige en op bronnenonderzoek gesteunde bijdragen tot de geschiedenis van de Vlaamse Beweging, maar niet minder bekend, ook buiten de enge kring van de historici-specialisten, om zijn vaak zeer subjectieve, radicale en provocerende opinies over de eigentijdse politieke en ideologische ontwikkelingen, zich gewaagd aan een zeer breed en niet alleen daardoor zeer moeilijk thema: de natievorming in de Lage Landen, vooral in de Zuidelijke Nederlanden en in België, in de loop van bijna vijftienhonderd jaar. Wat deze chronologisch brede overspanning betreft, moet hierbij onmiddellijk worden opgemerkt dat ongeveer twee derde van dit driehonderd bladzijden omvatende werk gewijd is aan de geschiedenis van België sedert 1830. Dit is om verschillende redenen begrijpelijk en verantwoord. Niet alleen is Lode Wils een uitstekend specialist van onze nationale contemporaine geschiedenis, maar de moderne natievorming, waarin niet meer vorstelijke dynastieën samen met een dunne aristocratische bovenlaag een zeker natiebeseft verspreidden, begint pas tijdens de tweede helft van de 18e eeuw, wanneer ook de burgerij een factor van betekenis wordt in de politiek en in de natievorming.

Professor Wils heeft dit boek, dat ongeveer tijdens één „sabbatical” jaar werd geschreven, de vorm gegeven van een essay. Misschien deed hij dit wegens de tijdsdruk, die hem geen gelegenheid gunde voor verregaand bibliografisch en bronnenonderzoek, waardoor helaas ook voetnoten en bibliografie volledig ontbreken. Maar we geloven ook dat deze vorm van geschiedschrijving hem het best ligt: Wils brengt een selectief en meestal gekleurd verhaal waarin verklaring en interpretatie reeds in de voorstelling van de feiten zelf besloten liggen of er onmiddellijk bij aansluiten. Deze werkwijze geeft de auteur ruim de gelegenheid zijn persoonlijke visie op de geschiedenis te ontwikkelen en die is bij Wils, hoe controversieel ook, steeds de moeite waard. Zij is meestal zeer origineel en steunt bovendien op een diepgaande kennis van het onderwerp, al komt deze niet steeds tot uiting in de vaak zeer partiële of beknopte voorstelling van de feiten, die voor sommige lezers, minder vertrouwd met al de feiten, wel eens een moeilijkheid zal vormen. De door Wils gehanteerde selectiviteit in de keuze van de feiten is ten dele verantwoord door de toespitsing van de uiteenzetting op het probleem van de natievorming. Toch is ze bij deze auteur ook vaak het gevolg van een zeer partijdige visie, die hoofdzakelijk is bepaald door zijn zeer sterke, om niet te zeggen fanatieke overtuiging als katho-

liek gelovige, maar evenzeer als vlaamsgezinde Belg, bezielde met een oprecht doch wat verouderd aandoend patriottisme. Uit zijn jongste werk komt inderdaad duidelijk het ideaal naar voor dat hem bij een oordeel over het verleden tot norm dient en waarvan hij op bepaalde momenten in het verleden, meer bepaald tijdens de 17de-18de en 19de eeuw de verwezenlijking meent te ontwaren: een Belgische natie, d.i. een zich door geschiedenis, opvattingen en zeden verwant voelende gemeenschap van Vlamingen en Walen, niet verdeeld door godsdienst, taal of ideologie, bestuurd door een niet al centralistische staat, waarin aan de godsdienst en de ervan afgeleide waarden en normen de eerste plaats toekomt, mede als bindende morele kracht. Nadat een overkoepelend Nederlands-Bourgondisch natiebeseft dat was gegroeid van Filips de Goede tot Karel V, vernietigd was door godsdienstige tweespalt en onverdraagzaamheid op het einde van de 16de eeuw, ontwikkelde zich het zoëven geschetste natiebeseft in de Spaanse en Oostenrijkse Nederlanden, weliswaar zonder het prinsbisdom Luik, als eerste stap naar een „Belgisch” nationaliteitsgevoel. Een nieuw zelfbewustzijn ontstond, gevoed door het beseft van het bezit van weliswaar beperkte zgn. „vrijheden” en van een zekere provinciale autonomie, belichaamd in de oude vorstendommen en hun standenvertegenwoordiging. De godsdienst, waaraan Wils door het ganse werk heen een zeer belangrijke natievormende kracht toekent, in de 17de-18de eeuw onder de vorm van een streng contra-reformatorische rooms-katholieke kerk, verzekerde de geestelijke homogeniteit van deze natie, waaraan nog enkel de volkssouvereiniteit ontbrak. Deze werd haar bezorgd door de Belgische revolutie van 1830, dank zij de machtsgreep van een liberale burgerij, die zich gesteund wist door een tijdelijk bondgenootschap vanwege de Belgische geestelijkheid, omdat deze in de liberale grondwet een waarborg vond voor de vrijheid van de Kerk, met name op onderwijsgebied. Zo werd, volgens Wils, in 1830 niet alleen de Belgische staat geboren, maar tegelijk de Belgische natie, zonder dat de nieuwe staat door allerlei maatregelen natievormend moest optreden, want het was een spontane geboorte, voorbereid gedurende twee eeuwen en een eerste, mislukte Belgische revolutie in 1787-1789. In dit verband minimaliseert Wils zeer sterk de verfransingspolitiek van het nieuwe bewind. Pas enkele jaren later, rond 1840-1850, ziet hij, vooral in de steden, een bewuste verfransingspolitiek ontstaan, als uitdrukking van de wil van overwegend Franstalige en liberale elites, die het Frans als de taal van de Verlichting en de cultuur propageren. Het is tegen deze politiek van de hogere Franstalige burgerij dat Wils het ontstaan situeert van de Vlaamse Beweging als een tweede nationale beweging, na 1830, ditmaal van de kleine burgerij. Het revolutionair bewind van 1830 daarentegen had kunnen rekenen, aldus Wils, op de vurig Belgisch-patriottische overtuiging van de eerste vlaamsgezinden in of kort na 1830. De evolutie van een Belgisch-patriottische beweging naar een louter Vlaamse Beweging zou pas zijn ontstaan tussen 1850 en 1860, toen de Belgische bezieling uit de Vlaamse Beweging verdween.

Bij deze voorstelling van zaken, gegeven in het in dit opzicht zeer belangrijke hoofdstuk 7, kunnen, afgezien van een aantal detailvragen voor specialisten bij sommige hoofdstukken voordien, de eerste grote fundamentele vragen worden gesteld die dit boek oproept.

Met name vraagt de kritische lezer zich af of Wils de Belgische revolutie van 1830, hoe raak ook getypeerd in algemeen sociaal-politiek opzicht — als machtsgreep van een liberale burgerij — in andere opzichten, vooral in internationaal opzicht, niet onderbelicht heeft, meer bepaald wat betreft de rol die de Franse liberale bannelingen, zoals Libry-Bagnano, hierin als pro-Franse agitators hebben gespeeld, vóór 1830, want Wils vermeldt hun invloed op p. 164 wèl, maar dan nà 1830.

Een andere traditionele verklaringsfactor voor het ontstaan van de Vlaamse Beweging reeds kort na 1830, en niet tien à twintig jaar later, zoals Wils op interessante wijze poogt aannemelijk te maken, betreft de taalpolitiek van koning Willem I. Nadat hij in een vorig hoofdstuk (6) de betekenis van Willems taalpolitiek voor het heel-Nederlands nationaal bewustzijn en als factor van ontevredenheid tegen zijn bewind had geminimaliseerd (pp. 129-130), gaat Wils in hoofdstuk 7, bij de bespreking van het ontstaan van de Vlaamse Beweging, nog een stap verder, door op paradoxale wijze de zaken om te keren en te beweren dat het Verenigd Koninkrijk zelfs eerder remmend op een beweging ten gunste van de volkstaal heeft gewerkt, omdat ijveren voor het Nederlands betekende ijveren voor de taal van de staat en voor een heel-Nederlandse natie, waarvan het besef niet bestond.

Niet alleen klopt deze redenering niet, maar bovendien speelde het Frans als bestuurstaal, ook in het Noorden, nog een grote rol onder Willem I. Anderzijds moet Wils wel erkennen dat het Hollands bewind de kwaliteit van het Nederlands als schrijftaal heeft verbeterd, waardoor de volkstaal een meer geschikt instrument werd als cultuur- en bestuurstaal. Was hiermede meteen niet een essentiële voorwaarde vervuld om tot een beweging ten gunste van de volkstaal te komen?

Tenslotte, nog steeds in verband met de Belgische revolutie van 1830, vragen wij ons af of de Belgisch-patriottische houding van de eerste flaminganten, met name te Gent (Willems, Snellaert), en hun slogan dat de versterking van de volkstaal zou bijdragen tot de versterking van de Belgisch-nationale geest — een feit dat niet kan worden ontkend — niet ingegeven waren, met name in het geval van oud-Orangisten zoals Willems en Snellaert, door vrees en opportunisme ten opzichte van een fransgezinde regering. In het geval van sommige andere flaminganten zoals bv. de vurige patriot Conscience, kan men zich afvragen of deze houding niet voortkwam uit een reële, maar bedekte onvrede met de overheersende positie van het Frans in de jonge Belgische staat, waarvan het onzekere voortbestaan, naar hun inzicht, maar kon worden verzekerd, vooral t.o.v. Frankrijk en zijn annexatiezucht, door een versterking van de positie van de Vlamingen en van het Nederlands.

Een ander zwaartepunt in dit boek, zoals overigens ook in het geheel van Wils' wetenschappelijke produktie, wordt gevormd door het ontstaan en de sterk bevoegen geschiedenis van het anti-Belgisch nationaliteitsstreven in de schoot van de Vlaamse Beweging. Het is evident dat dit probleem nauw verband houdt met het hiervóór n.a.v. Wils' zevende hoofdstuk behandelde probleem van de pro-Belgische inspiratie van de vroege Vlaamse Beweging.

Reeds in genoemd hoofdstuk (p. 167-168) constateerde Wils zelf vanaf de jaren 1845 / 50 een toenemende reactie in Vlaanderen tegen het regime van 1830 en tevens het verdwijnen van de Belgische bezieling uit de Vlaamse Beweging. Tegelijk ontstond het, volgens Wils onjuiste, beeld dat de verfransing reeds in 1830 was begonnen en wel onder invloed van Frankrijk. Wils verklaart de koerswending van de Vlaamse Beweging omstreeks 1850-60 nauwelijks, tenzij als een laattijdige en daarom o.i. onwaarschijnlijke reactie van oud-Orangisten (die trouwens over hun hoogtepunt heen waren), evenals door een latent aanwezig provincialisme, dat o.i. in dit opzicht van weinig betekenis is geweest. Wij vragen ons daarentegen af of niet eerder de economische crisis die het Vlaamse landsgedeelte in 1845-1846 trof, hierin een rol heeft gespeeld, bv. doordat zij het gevoel van Vlaamse achteruitstelling t.o.v. het geïndustrialiseerde Wallonië zou hebben aangewakkerd. Hoe dan ook, het Vlaams bewustzijn werd, volgens Wils, een zelfstandig en nationaal bewustzijn, dat geen Belgische legitimatie meer nodig had, hoewel het aan de Belgische eenheid, uit pure vaderlandsliefde volgens de auteur, gehecht bleef. De Vlaamse Beweging vertoonde toen geen spoor van enige anti-Belgische strekking, wellicht wegens haar voortschrijdende inkapseling in de Belgische politieke partijen vanaf ca. 1860, doch, zouden we er durven aan toevoegen, ze was ook niet meer pro-Belgisch. De verbreking van de band met België in 1914 door een minderheid van flaminganten was dan ook, aldus Wils (p. 169), voorbereid door een ontwikkeling van zeventig jaar. Dit is een opmerkelijke uitspraak van een auteur die erom bekend staat dat hij de schuld voor het anti-Belgicisme van de activisten tijdens WO I in de schoenen schuift van de Duitse *Flamenpolitik*. Wils erkent trouwens verder in het werk (p. 200) dat een latent aanwezig anti-Belgicisme in de Vlaamse Beweging vóór 1914 geen gelegenheid vond om zich te uiten. Reeds omstreeks 1910 zou uit ongeduld tegenover de trage resultaten die op Vlaams gebied door de christen-democraten werden bereikt, en wegens de politieke dakloosheid van vele ontgoochelde liberale en vrijzinnige Vlaamse intellectuelen een zeker vlaams-nationalisme zijn ontstaan, aldus nog steeds Wils (pp. 196-197). Hiermede nuanceert hij tamelijk sterk de bekende standpunten uit vroegere geschriften van hem, waarheen hij in dit boek slechts kort verwijst. De *Flamenpolitik* hoefde dus slechts in te spelen op een reeds aanwezig en groeiend anti-Belgicisme, waaraan ook de beruchte brief van de Waal Destrée aan de Koning in 1912 — „Sire, il n'y a pas de Belges” — niet vreemd is geweest.

Aan de vraag waarom dit anti-Belgicisme aan Vlaamse kant na WO I verder vooruitgang boekte, besteedt Wils in hetzelfde hoofdstuk (9) uitvoerig aandacht. De afwijzing van de Vlaamse eisen, o.m. in 1923 betreffende de ver nederlandse van de Gentse Universiteit, zet hij als verklaring pas op de vierde plaats, om in de eerste plaats, in de lijn van zijn bekende gedachtengang, de met Duits geld aangemoedigde Groot-Nederlandse werking bij de naar Nederland uitgeweken activisten te noemen. Verder beklemt Wils in zeer scherpe bewoordingen de persoonlijke negatieve rol van koning Albert I. Hoe dan ook, meerdere factoren hebben in de jaren twintig de overgang van een groot deel van de Vlaamse intelligentsia en van de Vlaamse katholieke studenten naar het vlaams-nationalisme bevorderd. Tegelijk duiken, vooral onder Westvlaamse ultramontaanse invloed, de eerste tekenen op van een afwijzing van het parlementarisme en van een groeiende sympathie voor fascisme en nationaal-socialisme. Terwijl Wils in dit verband vooral Joris Van Severen en Victor Leemans als schuldigen aanwijst, en terecht overigens Elias en Borginon brandmerkt als zwakkelingen tegenover de fasciserende strekking in het pas (1933) gestichte VNV, verwondert het ons dat hij in dit verband de naam van Tony Herbert, een van de stichters van het VNV verzwijgt. Diens toenmalige fascistische ideeën zijn toch voldoende bekend? Is dit onachtzaamheid of deed Wils zulks om de pro-Belgische, doch nog steeds zeer rechtse vlaamsgezindheid van Herbert na WO II, die hij verder uitvoerig belicht, niet te zeer te besmeuren?

Terwijl met WO II en de Duitse bezetting het anti-Belgicisme van de vlaams-nationalistische en nazistische collaborateurs zegevierde, gaat de aandacht van de auteur in het hoofdstuk (10) hieraan gewijd, niet naar de intussen vrij bekende geschiedenis van de collaboratie, doch integendeel naar enkele door hem als zodanig geïnterpreteerde tekenen van een zekere pro-Belgische inkeer bij personen en groepen van wie men dit niet zou hebben verwacht. In het voor spel tot de collaboratie, vóór WO II, had Wils reeds het beruchte Concentratieakkoord tussen Katholieke Volkspartij en VNV van 1936 geïnterpreteerd, niet als een uiting van de corporatistische „Nieuwe Orde”-mentaliteit die zich ook van de katholieke partij had meester gemaakt, zoals doorgaans wordt gedaan, maar integendeel als een geslaagde poging van de katholieke partij om een aantal vlaams-nationalistische persoonlijkheden en verenigingen in de katholieke zuil te integreren en ze aldus voor fascisme en anti-Belgicisme te behoeven (p. 219).

Nog paradoxaler klinkt Wils' uitspraak (p. 221) dat de grote meerderheid van het VNV einde juli 1940 nog — of weer „Belgisch” voelde. Zijn enig bewijs voor deze mening is de tijdelijke sympathie die Leopold III kort na zijn capitulatie bij de oorlogsmoede en weinig heldhaftige bevolking, ook en vooral in Vlaanderen, genoot. Deze door de omstandigheden verklaarbare opwelling mag o.i. niet als een patriottische reactie worden geïnterpreteerd. Wils verzwijgt trouwens de felle gevoelens van afkeer t.o.v. de Belgische regering en

t.o.v. Frankrijk, het land waar de regering in juni-juli 1940 verbleef, die zich van de Vlamingen en van de vlaams-nationalisten in het bijzonder, meester maakten toen de vluchtelingen en de vlaams-nationalisten die in mei '40 naar Frankrijk waren gedeporteerd, uit de kampen aldaar terugkeerden.

Dat Elias in een rapport uit 1941 een federaal België onder koning Leopold III aanvaardbaar achtte, kan o.i. moeilijk tot het besluit leiden (p. 222), dat een „aantal” — niet nader genoemde — leidende nationalisten (Romsée, Borginon, Leemans?) België voortaan als de enige realistische grondslag voor een vlaamsgezinde politiek aanzagen. Het „Dietse” streven dat Wils in 1941 terecht aanstipt (o.a. bij de *hier* niet genoemde Paul Daels die verder in het werk (p. 274) ten onrechte als nazi wordt afgeschilderd) mag zeker niet in één adem worden genoemd met de pro-Belgische tekenen die Wils in nationalistische kring in 1941 meent te ontwaren.

Nog sterker klinkt het wanneer, nadat Wils de lof heeft gezongen van het — zeer beperkt — katholiek-flamingantisch Verzet rond Tony Herbert (p. 223), de lezer verneemt dat er in 1942-43 een toenadering was gekomen van „het grootste deel van de flamingantische opinie” tot België (p. 225). In dit verband wordt door Wils de benoeming van de vlaams-nationalist Victor Leemans tot secretaris-generaal (1941) eveneens geïnterpreteerd als de „integratie” van een vlaams-nationalist in de Belgische idee en in het Belgische bestel. Waarbij de auteur dan wel nalaat te vermelden dat deze benoeming gebeurde onder Duitse druk en zeer tegen de zin van de „Belgische” secretarissen-generaal, hetgeen eerder op een „inbraak” in het bestel lijkt dan op een integratie.

Met de behandeling (in hetzelfde hoofdstuk 10) van de naoorlogse bestraffing van de collaboratie, moet het thema van het al of niet Belgisch geïnspireerd karakter van de Vlaamse Beweging in Wils' boek tijdelijk wijken voor een ander bekend leitmotiv van hem, namelijk dat de repressie en vooral de uitwassen ervan (van straatgeweld in mei-juni 1945 tot de fameuze lijsten van de krijgsauditeur tussen september 1945 en de verkiezingen van februari 1946), door de „linkse” partijen werden gebruikt als wapen in de politieke strijd tegen de CVP en meer bepaald ook tegen Leopold III, waardoor de Koningskwestie, althans volgens Wils, slechts een onderdeel werd van het probleem van de repressie (pp. 232-234, 239 e.v.). Wils doet via de polarisatie die hij omtrent deze problemen meent te ontwaren tussen Vlamingen en Walen, flaminganten en wallinganten, rechtsen en linksen, katholieken en vrijzinnigen (enkele zgn. „linkse” vlaamsgezinde Leopoldisten — J. Hoste, A. Lilar? — niet te na gesproken, p. 234), leopoldisten en anti-leopoldisten, mee aan de beeldvorming die precies in kringen van ex-collaborateurs toen opgang maakte en door de CVP, met het oog op de stemmen van hun familieleden, handig werd gebruikt en aangewakkerd. Dit brengt hem bovendien ertoe een tegenstelling te poneren (p. 236) tussen de vrijzinnige „zuil” en de Vlaamse Beweging, waardoor Wils volledig de verdiensten miskent van „linkse” flaminganten zo-

als rector Blanquaert, Hendrik Fayat, Aloïs Gerlo, Hans Van Werveke e.a., aan wie het te danken is dat in de jaren 1947-1949 de Vlaamse Beweging een nieuwe start kon nemen en het odium van de collaboratie ten dele kon worden weggenomen. Enkele bladzijden verder (p. 248), maar los van zijn zoëven terechtgewezen partijdige voorstelling, kan Wils trouwens moeilijk de verdiensten ontkennen van het Vermeylenfonds in dit opzicht, die hij dan ook ditmaal ruitertlijk onderstreept. Dit belet hem weer niet één bladzijde eerder (p. 247) en één bladzijde verder (p. 249), boudweg te beweren dat de Vlaamse Beweging tijdens de eerste na-oorlogse jaren grotendeels was samengevallen met de strijd om „een beperking van repressie en epuratie, en met de koningskwesitie en ... nog altijd met de katholieke zuil”. Dit laatste wil de auteur in de daaropvolgende bladzijden illustreren met de verdiensten van de christelijke arbeidersbeweging (P.W. Segers vooral) op Vlaams gebied, die hij in de Vlaamse Beweging van die jaren een hoofdrol toekent. Het blijkt dan meer bepaald te gaan om hetgeen we evengoed de inpalming of infiltratie zouden kunnen noemen door de christelijke arbeidersbeweging en de CVP van de IJzerbedevaarten, de vlaams-nationale zangfeesten enz., tot en met de „verruiming” van de CVP door opname als parlamentsleden van vooraanstaande ex-collaborateurs als Victor Leemans en Jozef Custers. Met leedwezen moet Wils echter constateren dat deze „Belgisch” geïnspireerde, door Tony Herbert en zijn *Nieuwe Standaard* georchestreerde operatie, niet de verhoopte vruchten afwierp en dat na de abdicatie van Leopold III het spook van het anti-Belgicisme, georchestreerd door het Davidsfonds, de Vlaamse Oudstrijders (V.O.S.), de „oude” *Standaard* van de familie Sap, blaadjes zoals *Rommel-pot*, *Pallietkerke* enz., opnieuw de kop opstak, waarmee Wils opnieuw bij zijn geliefde thema is aanbeland.

Vanaf dat ogenblik — d.i. vanaf het voorlaatste hoofdstuk (12) van het boek dat vooral de jaren zestig behandelt maar over de jaren zeventig en tachtig tot vandaag helaas in amper vijf bladzijden heenglijdt — zijn de Vlaamse „cultuur- en strijdverenigingen”, inbegrepen het Willemsfonds, omdat zij alle, inclusief deze laatste vereniging, door gewezen collaborateurs of hun zonen werden geleid (p. 287) (!), in de ogen van Wils de huichelende ondergravers van de Belgische staat en de wegbereiders van het separatisme. Wils wordt vanaf nu zeer emotioneel en voelt zich meer dan in vroegere hoofdstukken persoonlijk bij de gebeurtenissen betrokken. Volgens hem heeft de collaboratie een „tijdbom” onder België gelegd: het trauma van de collaboratie zou immers voor de mensen uit de cultuur- en strijdverenigingen ieder Belgisch compromis onaanvaardbaar maken. Als voorbeeld verwijst Wils naar het compromis van Hertoginnedal (juli-aug. 1963), dat hij, door het minimaliseren van de Vlaamse toegevingen (inzake de faciliteitengemeenten) en het opblazen van de Vlaamse verworvenheden uit het akkoord, als de „grootste overwinning uit de hele Vlaamse Beweging” (pp. 269-270) voorstelt, die vooral te danken is aan de CVP, terwijl de naam Hertoginnedal sindsdien in de mond

van vele Vlaamse strijd- en cultuurverenigingen evenals van de Volksunie (die volgens Wils toen nog onder collaboratie-invloed stond), nochtans steeds heeft geklonken als synoniem van „verraad” en „capitulatie”, vooral vanwege de CVP. Ook de mislukking van een compromis in de Leuvense kwestie (mede veroorzaakt door de onbuigzaamheid van het katholieke *Rénovation wallonne*) wordt door Wils blijkbaar nog steeds betreurd.

De doorbraak van een Vlaams, maar ook van een Waals nationalisme — waarvan Wils eveneens, zij het minder uitvoerig, maar ook minder subjectief aandacht besteedt, al geeft hij al te gemakkelijk aan de hele Waalse bewustwording een „linkse” inhoud — brengt hem ertoe, nu een Vlaamse natie — en misschien ook een Waalse — in de maak zijn, waarvan men niet weet of zij nog lang door een Belgische natie zullen kunnen worden overkoepeld, in het laatste hoofdstuk (13) van zijn boek, getiteld „Waar staan we nu?”, aan de door hem geschetste geschiedenis van het natiebesef in de Zuidelijke Nederlanden, de kracht van de verschillende natievormende factoren: staat, godsdienst, taal, ideologie, te toetsen. Jammer genoeg is Wils ook in deze laatste bladzijden van zijn boek te emotioneel bij zijn onderwerp betrokken om een koel wetenschappelijk besluit te formuleren. De ideologische factor blijkt, volgens de aandacht die hij eraan besteedt, de overige te overtreffen of deels in zich te verenigen: hij is volgens Wils de motor van de Vlaamse en de Waalse natievorming van vandaag (p. 299). De auteur hanteert hierbij, ondanks zijn terloops geuite kritiek op de (vaak verkeerde) rol van beeldvorming in de politiek, opnieuw en nog steeds het beeld van een klerikaal-fascistisch Vlaanderen tegenover een marxistisch Wallonië. Fascisme en anti-Belgicisme zijn immers volgens hem „onlosmakelijk” verbonden met het vlaams-nationalisme (p. 301). Impliciet moet hij daarbij toegeven dat de faktor godsdienst, met name het katholicisme als reflex tegen de vele bedreigingen van de moderniteit, onvermijdelijk leidt tot deze verkrampingsverschijnselen, waartoe ook de vreemdelingenhaat behoort. Het is een paradoxale conclusie vanwege een fervent katholieke auteur en daarom strekt ze hem toch tot eer. Dit betekent niet dat wij het ermee eens zijn. Wils veronachtzaamt in zijn concluderende beoordeling van de huidige politieke situatie immers de financieel-economische factor die hij in één zinnetje, op de laatste bladzijde van zijn boek (p. 305), heel even aanhaalt, zonder erop in te gaan, al doet dezer dagen ook hier de door Wils bekritiseerde maar tegelijk zo ijverig beoefende beeldvorming (de geldstroom!) haar werk.

Het moge duidelijk zijn dat dit jongste boek van Wils niet de bezadigde wetenschappelijke studie over de natievorming in de Lage Landen is, waarvan hij bij de aanvang van zijn werk de behoefte heeft aangetoond. Daarvoor is het blijkbaar, in dit stadium van de hervorming of ondergang van de Belgische staat — een Belgische *natie* bestaat nog nauwelijks — te vroeg. De vele feiten en interessante interpretaties die Wils in zijn jongste werk aandraagt en de controversiële wijze waarop hij dit doet, vormen echter wel een belangrijke bij-

drage tot een debat waarvan de conclusie pas over vele jaren zal bekend zijn, wanneer we — zoals vaak in de geschiedenis — zullen weten hoe het uiteindelijk met België is afgelopen.

Mechelsesteenweg 142 bus 27
2018 Antwerpen

* Lode WILS, *Van Clovis tot Happart. De lange weg van de naties in de Lage Landen*. Garant, Leuven-Appeldoorn, 1992, 990 Bfrs.

DE TWEEDE GROTE SPELLINGSTEST

Vanwege het succes van de eerste groep „spellingsproef” in november 1991 organiseert de Vereniging Algemeen Nederlands, afdeling West-Vlaanderen, een tweede GROTE SPELLINGSTEST. En ook nu staat het spellingexamen onder de hoge bescherming van de Nederlandse Taalunie en verleent de Kredietbank zijn gewaardeerde financiële medewerking.

De test bestaat in een dictee, waarvan de moeilijkheidsgraad zal liggen tussen die van de grondige en die van de elementaire kennis in de vorige spellingstest. Het grote voordeel van deze spellingstest — vergeleken met het grote dictee — bestaat hierin, dat iedereen die meerderjarig (18 jaar) is en Nederlands kan schrijven, eraan kan deelnemen en dat niemand uitgeloot wordt. Er is evenmin een nationale beperking. Ook Zeeuwen, Frans-Vlamingen, Noordbrabanders, Nederlands-Limburgers, Hollanders, Gelderlanders en zelfs Friezen, Walen, Duitsers enz. kunnen meedoen.

Het examen heeft plaats op zaterdag 13 november 1993 om 11 uur in de auditoria van de KULAK in Kortrijk. De voorgeschreven spelling is de voorkeurspelling van de officiële woordenlijst van de Nederlandse Taal. De leestekens worden gedictieerd. Wie 60 % van de punten behaalt, is geslaagd en krijgt een certificaat. De getuigschriften en de prijzen zullen op 22 januari 1994 plechtig worden uitgereikt in de Kredietbank — „De Gekroonde Laars” — in Brugge. Wie aan de spellingstest wenst deel te nemen, dient voor 16 oktober 1993 het inschrijvingsbedrag van 250 frank te gireren op rek. 470-0297481-06 van V.A.N. - W.Vl. in Brugge en het inschrijvingsformulier op te sturen aan Peter Debrabandere, secretaris V.A.N. - W.Vl., Keizer Karelstraat 83, 8000 Brugge (tel. 050 / 31 73 66). Reglement, inlichtingen en formulieren zijn op datzelfde adres te verkrijgen. Deelnemers uit Nederland kunnen f 14,- overmaken op gironummer 3992897 t.n.v. Vereniging Algemeen Nederlands, Brussel.